

Sygn. akt III Ca 473/17

POSTANOWIENIE

Dnia 21 listopada 2017 r.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie

następującym:

Przewodniczący - Sędzia SO Tomasz Białka

Sędzia SO Mieczysław H. Kamiński (sprawozdawca)

Sędzia SO Katarzyna Kwilosz – Babiś

Protokolant: st. sekr. sąd. Anna Burnagiel

po rozpoznaniu w dniu 21 listopada 2017 r. w Nowym Sączu

na rozprawie

sprawy z wniosku A. Z.

przy uczestnictwie J. L. i M. S.

o ustanowienie służebności osobistej

na skutek apelacji wnioskodawczynie

od postanowienia Sądu Rejonowego w Nowym Targu

z dnia 10 marca 2017r., sygn. akt I Ns 1247/15

postanawia:

1. oddalić apelację;

2. zasądzić od wnioskodawczynie A. Z. na rzecz uczestniczki M. S. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

(...)

Sygn. akt III Ca 473/17

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 10 marca 2017 r. Sąd Rejonowy w Nowym Targu oddalił wniosek A. Z. o ustanowienie służebności osobistej (pkt I), a o kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. (pkt II).

Sąd Rejonowy ustalił, że nieruchomości stanowiące działki ewid. nr (...) i (...) są typowymi gruntami rolnymi. Dostęp do tych działek został prawnie uregulowany w postępowaniu I Ns 1288/03. W trakcie naoczni z udziałem biegłego geodety i uczestników postępowania dokonano oględzin nieruchomości będącej własnością wnioskodawczynie oraz szlaku, który został ustanowiony postanowieniem sądu, celem umożliwienia komunikacji przedmiotowych działek z drogą gminną. Sąd Rejonowy wskazał, że ustanowiona droga konieczna przebiega równolegle do tej istniejącej w terenie. Szlak po którym wnioskodawczynie domaga się ustanowienia służebności osobistej przebiega wprawdzie

równolegle do istniejącego utwardzonego szlaku własności uczestników J. L. i M. S. prowadzącego tylko do ich nieruchomości, jednakże jest to uzasadnione z uwagi na konieczność zabezpieczenia drogi prowadzącej do zabudowań uczestniczek i samego siedliska, co wynika z ustaleń poczynionych w sprawie I Ns 1288/03.

Wnioskodawczyni i powołani przez nią świadkowie - synowie R. Z. i J. Z. przyznali, że nie korzystają ze szlaku ustanowionego przez Sąd ze względów praktycznych. Korzystanie z niego wymaga wykonania zaawansowanych prac ziemnych, ponieważ obecnie nie ma możliwości zjazdu na niego z drogi głównej i dostania się wprost na działki ewid. nr (...) i (...), ze względu na wysoką skarpę i spadek terenu, pomiędzy drogą, a działkami wnioskodawczyni.

Sąd Rejonowy ustalił, że wnioskodawczyni jest w wieku mocno zaawansowanym, a z opinii biegłego lekarza sądowego wynika, że ze względu na wiek i stan zdrowia nie wykonuje i w przyszłości nie będzie wykonywać żadnych prac polowych. Wnioskodawczyni przyznała, że wszczęcie postępowania jest związane z oczekiwaniem na zmianę przebiegu służebności drogi koniecznej.

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji powołując się na treść art. 296 k.c. wskazał, że wniosek nie zasługuje na uwzględnienie. Na rzecz właścicieli działek ewid. nr (...) i (...) została ustanowiona już służebność gruntowa. Wnioskodawczyni nie wykazała, że ustanowiony szlak jest nieodpowiedni oraz, że ze względów osobistych nie może z niego korzystać. Sąd Rejonowy wskazał, że to wnioskujący w sprawie Ns 1288/03 – o ustanowienie służebności drogi koniecznej – nie poczynili żadnych prac celem udogodnienia korzystania ze służebności. Wnioskodawczyni ze względu na wiek i stan zdrowia sama nie wykonuje jakichkolwiek prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa na jej działkach, a w prowadzeniu gospodarstwa pomaga jej rodzina. Korzystający z tych działek powinni dołożyć starań umożliwiających korzystanie z ustanowionej drogi koniecznej.

Postanowienie to zaskarżyła apelacją wnioskodawczyni zarzucając:

1. naruszenie art. 298 k.c. w zw. z art. 297 k.c. i art. 145 k.c. poprzez zastosowanie przy ocenie przydatności wnioskowanej służebności osobistej, kryterium potrzeb osobistych wnioskodawczyni, bez odniesienia się do podstaw na jakich powinna zostać ona ustanowiona, co w istocie czyni rozstrzygnięcie arbitralnym,
2. błąd w ustaleniu okoliczności posiadania przez wnioskodawczynię odpowiedniego dostępu do nieruchomości w R. składającej się z działek ewid. nr (...) i (...) objętych księgą wieczystą KW nr (...), mimo ustalenia faktu podmokłości i nierówności podłoża na szlaku służebności gruntowej, a także faktycznego istnienia szlaku drożnego w miejscu postulowanej służebności osobistej.

Apelująca dodatkowo podniosła nową okoliczność faktyczną zaistniałą, w jej ocenie, po wydaniu zaskarżonego postanowienia, a to wygaśnięcie z mocy prawa służebności gruntowej drogi koniecznej ustanowionej prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Nowym Targu z dnia 3 kwietnia 2007 r., sygn. akt I Ns 1288/03, w trybie art. 293 § 1 k.c. wskutek jej niewykonania przez dziesięć lat od ustanowienia.

Wskazując na powyższe, skarżąca wniosła o zmianę postanowienia Sądu I instancji, poprzez ustanowienie na rzecz wnioskodawczyni osobistej służebności drogowej polegającej na prawie przechoodu, przegonu i przejazdu do nieruchomości położonej w R. składającej się z działek ewid. nr (...) KW nr (...) szlakiem przebiegającym całą szerokością i długością nieruchomości składającej się z działki ewid. nr (...) KW nr (...).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

W sprawie nie zaszyły uchybienia skutkujące nieważnością postępowania, których wystąpienie sąd odwoławczy ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu – art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Rejonowy poczynił prawidłowe ustalenia dotyczące wszystkich istotnych dla sprawy okoliczności. Ustalenia te znajdują potwierdzenie w materiale dowodowym zebranym w sprawie, a ich ocena dokonana została właściwie i

wszechstronnie. Ocena ta nie budzi zastrzeżeń Sądu Okręgowego i mieści się w granicach swobodnej oceny dowodów. Sąd Okręgowy podziela wszystkie ustalenia Sądu I instancji, przyjmując je za podstawę własnych rozważań, jak również podziela wyprowadzone z tych ustaleń wnioski natury prawnej.

Odnosząc się do zarzutów apelacji, w pierwszej kolejności wskazać należy, że wnioskodawczyni domagała się ustanowienia na swoją rzecz służebności osobistej, o której mowa w art. 296 k.c. Przepis ten stanowi, że nieruchomości można obciążyć na rzecz oznaczonej osoby fizycznej prawem, którego treść odpowiada treści służebności gruntowej. Zgodnie z poglądami doktryny, zasadniczym źródłem powstania służebności osobistej jest umowa. Może być ona zastąpiona orzeczeniem sądu tylko wtedy, gdy ten, kto zobowiązał się do ustanowienia służebności, uchyła się od jej zawarcia, albo gdy ustawa przewiduje ustanowienie służebności osobistej przez sąd. Poza tym ustanowienie służebności osobistej na podstawie orzeczenia sądu może nastąpić w postępowaniu działowym, w którym sąd dokonuje działu albo podziału majątku wspólnego na podstawie zgodnego wniosku uczestników. W związku z powyższym przepis art. 296 k.c. nie stanowi więc samodzielnej podstawy do obciążania nieruchomości służebnością wbrew woli i zgodzie właściciela nieruchomości. Przepis ten określa jedyne możliwą treść służebności osobistej i zezwala na obciążenie tym prawem nieruchomości na rzecz oznaczonej osoby fizycznej, ale nie zawiera kryteriów ustanowienia służebności osobistej na jednostronne żądanie osoby niebędącej właścicielem nieruchomości oraz roszczenia o ustalenie takiej służebności (tak J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe, WK 2016, Lex).

W niniejszej sprawie nie zachodzi żaden z wymienionych wyżej wypadków, w których dopuszczalne jest sądowe ustanowienie służebności osobistej. W szczególności wnioskodawczyni nie wykazała, by pozostawała z uczestnikami w stosunku obligacyjnym w ramach którego zobowiązywaliby się oni względem niej do ustanowienia tego rodzaju prawa, a następnie uchylali się od wykonania ciążących na nich obowiązków. Przeciwnie, w postępowaniu przed Sądem I instancji uczestnicy konsekwentnie, w kategoryczny sposób sprzeciwiali się ustanowieniu służebności. Obowiązek ustanowienia tej służebności nie wynika również z ustawy. W związku z tym, w ocenie Sądu Okręgowego, już tylko z tych przyczyn, wniosek nie mógł zostać uwzględniony.

Zdaniem Sądu II instancji nietrafny jest zarzut naruszenia art. 298 k.c. w zw. z art. 297 k.c. i art. 145 k.c. poprzez zastosowanie kryterium potrzeb osobistych wnioskodawczyni do zasadności ustanowienia służebności osobistej. Sąd I instancji przeprowadził badanie wnioskodawczyni, dopuszczając w tym celu dowód z opinii biegłego lekarza sądowego, na okoliczność, czy wnioskodawczyni może osobiście pracować na działkach rolnych ze względu na wiek i stan zdrowia. Na podstawie tej opinii ustalili, że ma ona 82 lata, porusza się o kulach na krótkich dystansach, np. po mieszkaniu. Stan zdrowia wyklucza jej udział w pracach polowych i jest niezdolna do jakiegokolwiek pracy w gospodarstwie rolnym. Wbrew stanowisku apelującej, okoliczność ta ma zasadnicze znaczenie dla kwestii zasadności ewentualnej służebności osobistej na rzecz A. Z.. Zgodnie z treścią art. 300 k.c., służebności osobiste są niezbywalne. Nie można również przenieść uprawnienia do ich wykonywania. Nieprzenoszalność służebności osobistych dotyczy nie tylko przenoszenia samego prawa, lecz także uprawnień do ich wykonywania. Praktycznie oznacza to, że uprawniony z tytułu służebności osobistej nie może przenieść uprawnień do jej wykonywania na inną osobę. Wynika to z faktu, iż osobą uprawnioną jest wyłącznie osoba, której przysługuje służebność osobista (por. J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe, WK 2016, Lex, A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Własność i inne prawa rzeczowe, wyd. II, Lex 2012).

Pomijając zatem opisaną wyżej kwestię dopuszczalności ustanowienia służebności osobistej przez orzeczenie sądowe wskazać należy, że nawet gdyby istniała możliwość ustanowienia tego rodzaju uprawnień na rzecz wnioskodawczyni, byłoby to niecelowe. W istocie bowiem służebność nie mogłaby być przez nią wykonywana. Jak zauważono, ze względu na podeszły wiek i stan zdrowia, nie jest ona w stanie nie tylko wykonywać prac rolnych na nieruchomości władnącej, ale też nie może sprawnie się poruszać.

Zgodnie z treścią art. 298 k.c., zakres służebności osobistej i sposób jej wykonywania oznacza się, w przypadku braku innych danych, według osobistych potrzeb uprawnionego z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego i zwyczajów miejscowych. Powołani w sprawie świadkowie, w tym córka wnioskodawczyni B. C. (k. 131) zeznali, że w

gospodarstwie rolnym pracują synowie wnioskodawczynie i w gruncie rzeczy to oni mieliby korzystać ze wskazanego we wniosku szlaku drożnego. Korzystanie przez nich ze służebności ustanowionej na rzecz wnioskodawczynie jest niedopuszczalne, ze względu na istniejące w art. 300 k.c. ograniczenie co do przenoszenia uprawnień do wykonywania służebności. Służebność nie zaspokajałaby osobistych potrzeb wnioskodawczynie, ponieważ nie posiada ona tego rodzaju potrzeb, a jej ustanowienie byłoby sprzeczne z art. 298 k.c.

Już te wskazane okoliczności wykluczają możliwość uwzględnienia apelacji. Ponadto jednak zauważenia wymaga, że jak trafnie ustalił Sąd I instancji, nieruchomości władnąca złożona z działek ewid. nr (...) i (...) ma prawnie uregulowany dostęp do drogi publicznej – na rzecz tej nieruchomości. Sąd Rejonowy w Nowym Targu postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2007 r. wydanym w sprawie I Ns 1288/03 ustanowił przeciw na rzecz nieruchomości stanowiących własność wnioskodawczynie służebność gruntową drogi koniecznej. W postępowaniu tym Sąd rozważał możliwość ustanowienia jej szlakiem tożsamym, co proponowana w niniejszej sprawie służebność osobista. Ostatecznie nie przychylił się jednak do żądania wnioskodawców, m.in. ze względu na biegnący wzdłuż drogi rów, który odprowadza wody opadowe gromadzące się na nieruchomościach położonych wyżej. Sąd Rejonowy wskazał tam, że przejazd po istniejącym cieku wodnym wymagałby wykonania przepustów oraz rozjazdów, co w sposób znaczny podrażało wykonanie, albowiem musiałoby ono uwzględniać zabezpieczenie przed gromadzeniem się spływającej wody, aby nie doprowadzić do jej zatrzymywania i zalewania drogi do siedliska uczestniczek prowadząc do jej dewastacji. Ponadto również zdaniem Sądu ze względów ekologicznych brak było uzasadnienia dla umożliwienia poprowadzenia służebności istniejącą już drogą (k. 320 akt I Ns 1288/03). Ustanowienie służebności gruntowej, w ocenie Sądu rozpoznającego tamtą sprawę, nastąpiło więc z uwzględnieniem wszystkich kryteriów, o których mowa w art. 145 § 2 k.c.

W tej sytuacji żądanie ustanowienia służebności osobistej przebiegającej identycznie, jak proponowany przez wnioskodawczynie w sprawie I Ns 1288/03 szlak drogowy, który nie został zaaprobowany przez sąd, stanowi próbę podważenia prawomocnego postanowienia. Okoliczność, czy służebność ustanowiona w sprawie I Ns 1288/03 zapewnia odpowiedni dostęp do nieruchomości wnioskodawczynie była badana w tamtym postępowaniu. Z uzasadnienia wydanego w nim postanowienia wynika, że droga konieczna wymagała ze strony wnioskodawczynie przystosowania do tego, aby mogła być wykorzystywana. Zarówno zakres prac, jak i ich koszt zostały tam ustalone na podstawie opinii biegłego. W niniejszej sprawie Sąd Rejonowy m. in. na podstawie przeprowadzonych oględzin stwierdził, że żadne tego rodzaju prace nie zostały podjęte. W związku z tym skoro wnioskodawczynie nie przystosowała szlaku do przejazdu, nie może teraz powoływać się na brak odpowiedniego dostępu do swojej nieruchomości. Podnoszone przez nią okoliczności związane z podmokłością terenu i nierównym podłożem były znane Sądowi w sprawie I Ns 1288/03 i zostały uwzględnione, podobnie jak rozważona została kwestia możliwości ustalenia szlaku drożnego w miejscu postulowanej służebności osobistej.

Podniesiona w apelacji nowa okoliczność związana z wygaśnięciem służebności wskutek jej niewykonywania przez 10 lat, również nie może wpłynąć na zmianę rozstrzygnięcia. Przede wszystkim ocena wygaśnięcia służebności drogowej nie jest przedmiotem niniejszego postępowania. Nie wskazuje się również, że właściciele nieruchomości obciążonych podjęli kroki prawne związane z wykazaniem jej wygaśnięcia.

Ponadto na koniec podkreślenia wymaga i to, że samo ewentualne wygaśnięcie służebności gruntowej, nie jest miarodajne dla oceny zasadności wniosku o ustanowienie służebności osobistej. Uprawnienia te nie są bowiem tożsame, a ich funkcje służą różnym celom. Służebność osobista różni się od służebności gruntowej przede wszystkim tym, że przysługuje oznaczonej osobie fizycznej i ma zaspokoić jej potrzeby, podczas gdy służebność gruntowa jest prawem związanym z nieruchomością władnącą i stanowi jej część składową (art. 50 i 47 k.c.). Nieruchomość może zostać obciążona na rzecz innej określonej osoby fizycznej także takim prawem, którego istota odpowiada treści służebności gruntowej. Takie obciążenie powoduje powstanie służebności osobistej, jednakowoż do każdej służebności osobistej stosuje się odpowiednie przepisy o służebności gruntowej, z zachowaniem odrębności wynikającej z charakteru służebności osobistej. Zakres służebności osobistej, jak i sposób jej wykonywania, określa się stosownie do osobistych potrzeb uprawnionego, charakteru służebności oraz przy uwzględnieniu miejscowych zwyczajów i zasady współzycia społecznego, nie zaś jak w przypadku służebności gruntowej, z uwzględnieniem potrzeb nieruchomości

władnącej. Jak już wskazano powyżej, osobiste potrzeby wnioskodawczyni nie wymagają ustanowienia służebności, w istocie bowiem nie mogłaby jej wykonywać, a upoważnione przez nią osoby nie miałyby prawa do korzystania z niej.

Wskazując na powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w pkt 1 sentencji.

Ze względu na sprzeczne interesy stron, o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy rozstrzygnął na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z § 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800).

(...)